

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย ผลของการจัดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองเกี่ยวกับยาเสพติด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนหอพระอำเภอมือง เชียงใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหัวข้อต่อไปนี้

1. ทฤษฎีมนุษยนิยมของมาสโลว์

- ความต้องการพื้นฐาน
- ความต้องการที่จะรู้สึกว่าตนเองมีค่า (Esteem Needs)
- ความต้องการที่จะรู้จักตนเอง ตามสภาพที่แท้จริงและพัฒนาศักยภาพของตน (Need for Self Actualization)

2. วัยรุ่นตอนต้น

- ความสำคัญของวัยรุ่นตอนต้น
- ความต้องการของวัยรุ่นตอนต้น

3. การเห็นคุณค่าในตนเอง

- คำจำกัดความของการเห็นคุณค่าในตนเอง
- องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง
- ลักษณะของบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง

4. การจัดกิจกรรมแนะแนวในโรงเรียน

- ความหมายของกิจกรรมแนะแนว
- จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมแนะแนว
- ลักษณะกิจกรรมคาบแนะแนว
- แนวการสอนกิจกรรมในวิชาแนะแนวในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

5. ยาเสพติด

- ความหมายของยาเสพติดและประเภทของยาเสพติด
- สาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นติดยาเสพติด
- การป้องกันปัญหาการเสพติดในวัยรุ่น

ทฤษฎีมนุษยนิยมของมาสโลว์

ทฤษฎีมนุษยนิยมของมาสโลว์ ได้กล่าวถึง พฤติกรรมของมนุษย์ ว่าเป็นลักษณะของความเจริญเติบโตภายในตัวของบุคคล ซึ่งเกิดขึ้นในทุกช่วงวัย มนุษย์ทุกคนล้วนมีความปรารถนาที่จะตอบสนองความต้องการให้กับตนเองทั้งสิ้น โดยเฉพาะความต้องการในช่วงวัยของวัยรุ่น คือ ความต้องการที่จะรู้สึกว่าตนเองมีค่าทั้งในสายตาตนเองและผู้อื่น วัยรุ่นที่เข้าใจตนเองจะยอมรับทั้งในส่วนที่ดี และส่วนบกพร่องของตน พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีต่อตนเองได้

วัยรุ่นที่มีความรู้สึกว่าตนเองมีค่านั้น จะเข้าใจตนเองตามสภาพที่แท้จริง และยอมที่จะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ดี แม้ในสภาวะการณ์ที่คับขัน ซึ่งจำเป็นต้องเลือกปฏิบัติในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ถ้ามีเพื่อนชวนให้ลองใช้ยาเสพติด วัยรุ่นที่มีความรู้สึกว่าตนเองมีค่า ก็จะสามารถปฏิเสธคำชวนของเพื่อนได้ทันที เพราะทราบและเข้าใจดีว่ายาเสพติดเป็นสิ่งที่ไม่ดี ความรักและภูมิใจตัวเอง เป็นที่แน่นอนว่าวัยรุ่นจะไม่ยอมให้สิ่งที่ไม่ดีเข้ามายุ่งเกี่ยวกับตัวของเขาเองแม้แต่น้อย

สรวงศ์ โค้วตระกูล (2541) ได้สรุปความหมายของความต้องการพื้นฐาน 5 ชนิดตามทฤษฎีของมาสโลว์ ไว้ดังนี้

1. ความต้องการทางสรีระ (Physiological Needs) หมายถึง ความต้องการพื้นฐานของร่างกาย เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศและการพักผ่อน ความต้องการเหล่านี้เป็นความต้องการที่จำเป็นสำหรับมีชีวิตอยู่ ถ้าอยู่ในสภาพที่ขาด การกระตุ้นให้ตนชวนขายที่จะสนองความต้องการเหล่านี้
2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยหรือสวัสดิภาพ (Safety Needs) หมายถึง ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ การปกป้องคุ้มครอง
3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ (Love and Belonging Needs) มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาจะให้เป็นที่รักของผู้อื่น คนที่รู้สึกว่าตนเป็นที่รักและยอมรับของหมู่จะเป็นผู้ที่สมปรารถนาในความต้องการความรัก และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่
4. ความต้องการที่จะรู้สึกว่าตนเองมีค่า (Esteem Needs) ความต้องการนี้ประกอบด้วย ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ ต้องการที่จะให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ มีคุณค่าและมีเกียรติ ต้องการได้รับความยกย่องนับถือจากผู้อื่น ผู้ที่มีสมปรารถนาในความต้องการนี้จะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเอง เป็นคนมีประโยชน์และมีค่า ตรงข้ามกับผู้ที่ขาดความต้องการประเภทนี้ จะรู้สึกว่าตนไม่มีความสามารถและมีปมด้อย มองโลกในแง่ร้าย

5. ความต้องการที่จะรู้จักตนเอง ตามสภาพที่แท้จริงและพัฒนาศักยภาพของตน (Need for Self Actualization) เป็นความต้องการที่จะรู้จักตนเอง ตามสภาพที่แท้จริงของตน กล่าวที่จะตัดสินใจเลือกทางเดินของชีวิต รู้จักค่านิยมของตนเอง มีความจริงใจต่อตนเอง ปรารถนาที่จะเป็นคนดีที่สุดเท่าที่จะมีความสามารถทำได้ ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะและอารมณ์ความรู้สึกยอมรับตนเองทั้งส่วนดีส่วนเสียของตน ที่สำคัญที่สุดคือการมีสติที่จะยอมรับว่าตนใช้กลไกในการป้องกันตน ทั้งการปรับตัวและเปิดโอกาสให้ตนเองเผชิญกับความจริงของชีวิตเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ โดยคิดว่าเป็นสิ่งที่ท้าทาย การที่จะพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพของตน เป็นกระบวนการที่ไม่มีจุดจบตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ มนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองตามศักยภาพของตน เพราะมีน้อยคนที่จะได้ถึงขั้น “Self Actualization” อย่างสมบูรณ์

สำหรับความต้องการในขั้นที่ 4 และ 5 คือความต้องการที่จะรู้สีกว่าตนเองมีค่าและความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงและพัฒนาศักยภาพของตน

พรหม ชูทัยเจนจิต (2538) ได้กล่าวถึงความต้องการที่จะรู้สีกว่าตนเองมีค่า และความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริง และพัฒนาศักยภาพของตนไว้ว่าความต้องการที่จะรู้สีกว่าตนเองมีค่านั้น เป็นความต้องการที่จะรู้สีกว่าตนเองมีค่าทั้งในสายตาตนเองและผู้อื่น คนที่มองเห็นคุณค่าในตนเองจะมีความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย คนประเภทนี้เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ให้ความร่วมมือและเป็นมิตร เป็นคนที่มีลักษณะยอมรับผู้อื่นเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีในตัวผู้อื่น เช่นเดียวกับที่มีต่อตนเอง ส่วนความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงและพัฒนาศักยภาพของตนนั้น มนุษย์จะมีความต้องการที่จะรู้จักตนเอง ตรงตามสภาพที่ตนเองเป็นอยู่เข้าใจถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการของตนเอง พร้อมที่จะเปิดเผยตนเองยอมรับได้ทั้งในส่วนที่เป็นข้อบกพร่องของตน คนทุกคนล้วนแต่ต้องการที่จะมองเห็นศักดิ์ศรี และคุณค่าในตนเอง คนที่ทำอะไรก็ประสบความสำเร็จ ได้รับการยอมรับย่อมจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

Maslow (อ้างในบุปผา อยู่ยัด, 2537) แบ่งความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ที่เกิดจากการเห็นคุณค่าจากตนเอง การยอมรับนับถือตนเองและการประเมินค่าตนเองในด้านต่าง ๆ คือ ความเข้มแข็ง ความชำนาญและความสามารถ ผลสัมฤทธิ์ ความสามารถที่เพียงพอในการกระทำสิ่งต่าง ๆ
2. ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองที่เกิดจากการเห็นคุณค่าจากผู้อื่น กล่าวคือการได้รับชื่อเสียงหรือเกียรติยศได้รับการยอมรับนับถือจากผู้อื่น การได้รับตำแหน่งและความรุ่งเรือง การมีอำนาจเหนือผู้อื่น ได้รับการกล่าวถึงได้รับการสนใจ การมีความสำคัญมีศักดิ์ศรีหรือเป็นที่ยกย่องชมเชยของผู้อื่น

Coopersmith (อ้างใน จันทรรณ พัทธศิริกุล, 2532) ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการตัดสินความมีคุณค่าของตนเอง ซึ่งแสดงทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเองเป็นการยอมรับหรือไม่ยอมรับตนเองและแสดงถึงขอบเขตความเชื่อที่บุคคลมีต่อความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ และความมีค่าของตนเอง จากคำจำกัดความข้างต้น สรุปได้ว่าความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการประเมินหรือตัดสินคุณค่าของตนเอง จากความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งความต้องการการเห็นคุณค่าในตนเองนี้ หากบุคคลได้รับจะเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีค่ามีความสามารถ ทำให้บุคคลมีการพัฒนาไปสู่ขั้นการบรรลุผลการแข่งขัน

ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เกิดจากการเห็นคุณค่าจากตนเองและจากผู้อื่น คนที่มองเห็นคุณค่าในตนเองจะมีความรู้สึกที่มั่นคง มองว่าตนมีค่า มีความสามารถ มีศักยภาพในด้านต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าบุคคลนั้นจะมองตนเองในแง่ดี ทั้งนี้ก็ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความมีเหตุและผลด้วย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าบุคคลผู้ตระหนักรู้คุณค่าตนเอง ย่อมเกิดความภาคภูมิใจตน ซึ่งมีผลต่อการหลีกเลี่ยงอบายมุขและยาเสพติด

วัยรุ่นตอนต้น

เนื่องจากวัยรุ่นตอนต้นเป็นระยะที่เปลี่ยนจากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการทุก ๆ ด้านเช่น มีอารมณ์ที่อ่อนไหวได้ง่าย ไม่นึกถึงผลที่ตามมา ที่สำคัญวัยรุ่นเป็นวัยที่อยากรลองและแสวงหาประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับตนเองอยู่ตลอดเวลา หากวัยรุ่นเลือกที่จะรับเอาประสบการณ์ที่มีค่ามีประโยชน์แล้วนั้น ถือว่าวัยรุ่นดำเนินชีวิตไปในทางที่เหมาะสมแล้ว ควรมีความเข้าใจถึงคุณค่าของตนเอง ย่อมต้องอาศัยการอยู่ในสภาพแวดล้อมและการยอมรับอย่างดีจากกลุ่มเพื่อน เพื่อป้องกันมิให้วัยรุ่นเกิดการตัดสินใจที่ผิดพลาดเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด ผู้วิจัยเชื่อว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวที่ส่งเสริมให้วัยรุ่นเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองเกี่ยวกับยาเสพติด จะเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการจัดกิจกรรมระหว่างวัยรุ่น เพื่อป้องกันมิให้ตนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้

ความสำคัญของวัยรุ่นตอนต้น

วัยรุ่นตอนต้นเป็นวัยที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างรวดเร็ว และมีลักษณะที่แสดงถึงพัฒนาการที่สำคัญ ๆ หลายประการ

อุบลรัตน์ เฟื่องสถิตย์ (2542) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของวัยรุ่นตอนต้นไว้ว่า ลักษณะพัฒนาการของบุคคลนั้น โดยหลักการที่สำคัญแล้ว ประกอบด้วยการพัฒนาทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ

1. สถานภาพของวัยรุ่นไม่แน่นอน เป็นลักษณะของความรู้สึกที่มีความสับสนในสภาพของความเป็นเด็ก และบทบาทที่ควรกระทำในช่วงชีวิตผู้ใหญ่ ทั้งนี้เพราะวัยรุ่นตอนต้นมักจะพยายามปฏิบัติตนให้เหมือนกับผู้ใหญ่ แต่บางครั้งวัยรุ่นไม่สามารถจะกระทำได้ เพราะมีความรู้สึกและความต้องการที่จะเล่นเหมือนเด็ก ๆ ที่เคยปฏิบัติมา จึงทำให้เด็กเกิดความรู้สึกถึงสถานภาพที่ไม่แน่นอนของตน ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. วัยรุ่นตอนต้นเป็นช่วงระยะเวลา ของการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของวัยรุ่นตอนต้น มีผลต่อการเกิดทัศนคติของตนต่อบุคคลรอบข้าง โดยการกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องความสนใจจากบุคคล จากสภาพอารมณ์ที่ไม่มั่นคง พฤติกรรมของวัยรุ่นเป็นพฤติกรรมที่เกินความเป็นจริง จึงทำให้อารมณ์ของวัยรุ่นมีลักษณะที่แปรปรวน อาจแสดงออกด้านความรุนแรง มีความเก็บกด มีการแสดงออกที่ไม่คงที่ ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว การแสดงออกของวัยรุ่นจะมีลักษณะไม่คงที่ จากความรู้สึกกลัว อาจเปลี่ยนเป็นการหัวเราะเสียงดัง จากความรู้สึกที่ไม่มั่นคงไปสู่ความรู้สึกที่มั่นคง จากความรู้สึกที่เห็นแก่ตัว ไปสู่ความรู้สึกโอ้อวดโอหัง ซึ่งความรู้สึกของวัยรุ่นที่กล่าวนี้ จะมีผลทำให้วัยรุ่นมีการแสดงออกในลักษณะที่ไม่คงที่

3. ช่วงเวลาของการมีปัญหา เป็นการเจริญของความคิดของวัยรุ่นตอนต้น เพราะมีโอกาสพบเห็นสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ประกอบด้วยบิดามารดาให้อิสระแก่ตนเองบ้างแล้ว แต่ความด้อยประสบการณ์สิ่งแวดล้อมภายนอก ทั้งจากกลุ่มเพื่อน สังคม มีผลต่อความสับสนในการหาทางออกเพื่อแก้ปัญหา จึงมีแนวโน้มที่มักถูกชักจูงให้ดำเนินชีวิตผิดพลาดได้ง่าย

ความต้องการของวัยรุ่นตอนต้น

เนื่องจากวัยรุ่นตอนต้นเป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการด้านต่าง ๆ และเพื่อความเข้าใจในตัวของตัวเอง จึงจำเป็นที่ควรจะศึกษาถึงความต้องการของวัยรุ่นตอนต้น

สุชา จันทน์เอม (2540) แบ่งความต้องการของวัยรุ่นออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. ความต้องการทางเพศ เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น วัยรุ่นมักจะค้นรณคหาเพื่อนต่างเพศ ซึ่งมักจะถูกกีดกันจากผู้ใหญ่ก่อให้เกิดความกดดันทางธรรมชาติ ทำให้วัยรุ่นพยายามหาทางออกเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ในปัจจุบันเรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญควรแก้ไข เช่น จัดตั้งโรงเรียนแบบสหศึกษาขึ้น เพื่อให้เด็กชายและเด็กหญิงได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กันบ้าง และควรมีการให้ความรู้ด้านเพศศึกษากับวัยรุ่นด้วย เพราะการปกปิดอาจทำให้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็น พยายามทดลองความจริงด้วยตนเอง ซึ่งอาจทำให้ประสบความเสียหายได้ในภายหลัง ถ้าได้รับความรู้ที่ผิด ๆ ไป

2. ความเป็นอิสระ เนื่องจากมนุษย์ต้องการความดูแลเอาใจใส่ และเมื่ออยู่ในวัยเด็กก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่พอถึงวัยรุ่น วัยรุ่นจะพยายามแสวงหาความจริงพยายามยืนหยัดอยู่ด้วยตนเอง พ่อแม่ควรปล่อยให้ลูกเป็นตัวของตัวเองบ้าง เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง การกีดกันวัยรุ่นให้ทำตามที่เราต้องการนั้น จะทำให้เด็กไม่กล้าที่จะตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง

3. ความต้องการที่จะหาเลี้ยงตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองของวัยรุ่น การใช้เงินในการจับจ่ายสิ่งต่าง ๆ เป็นไปได้อย่างสบายใจ เพราะเป็นเงินที่หามาได้ด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง และอีกประการหนึ่ง เพื่อพิสูจน์ให้ผู้ปกครองเห็นว่าตนโตแล้ว ควรที่จะมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น อาจพบเห็นอยู่เสมอว่าวัยรุ่นบางคนพยายามดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เพื่ออวดความเป็นผู้ใหญ่ของตนส่วนผู้หึงหวงมักพยายามแต่งตัว แต่งหน้า ใส่รองเท้าส้นสูง ทาปาก เขียนคิ้ว

4. การมีปรัชญาชีวิตที่น่าพอใจ วัยรุ่นจะถามเรื่องราวที่ตนอยากรู้อย่างมีเหตุผล โดยไม่ยอมเลิกความสงสัยง่าย ๆ ดังนั้นจึงต้องส่งเสริมวัยรุ่นให้สร้างปรัชญาชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของสังคม รู้จักวิธีการแนะนำส่วนบุคคลด้วย เพื่อช่วยให้เด็กรู้จักสร้างมาตรฐานของศีลธรรมให้แก่ตนเองได้

การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem)

การเสริมสร้างให้วัยรุ่นเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองนั้น กล่าวได้ว่าวัยรุ่นจะต้องเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ดีเหมาะสมให้แก่ตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง การกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านการคิดวิเคราะห์พิจารณาด้วยเหตุและผลมาเป็นอย่างดี ผู้เห็นคุณค่าในตนเองย่อมไม่กระทำการที่เป็นผลเสียต่อตนเอง ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าวัยรุ่นตอนต้นอยู่ในวัยเรียนรู้ค่าของตนเอง หากได้คำแนะนำที่เหมาะสมย่อมทำให้เขาได้การเรียนรู้ เพื่อการมีชีวิตที่มีความสุขในสังคม วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน เพราะเพื่อนมีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดทัศนคติ และค่านิยม ดังนั้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มเพื่อน ย่อมมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งต่อการจูงใจให้ วัยรุ่นลดละที่จะนำพาเขาห่างไกลจากยาเสพติด

คำจำกัดความของการเห็นคุณค่าในตนเอง

มีนักวิชาหลายท่านได้ให้คำจำกัดความของการเห็นคุณค่าในตนเอง ไว้หลากหลายแง่มุม ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

นวลละออ สุภาพล (2527) ได้ให้คำจำกัดความของการเห็นคุณค่าในตนเอง ไว้ว่าเป็นความต้องการได้รับนับถือยกย่องแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือความต้องการนับถือตนเอง ความแข็งแรง ความต้องการมีอำนาจ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในตนเองมีผลสัมฤทธิ์และความอิสระ ทุกคนต้องการที่รู้สึกว่าคุณค่า มีความสามารถที่จะประสบ

ความสำเร็จในงานภาระกิจต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ลักษณะที่ 2 คือความต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น ความต้องการเกียรติยศ ได้รับการยอมรับ มีความต้องการที่จะได้รับการยกย่องชมเชยในสิ่งที่เขากระทำ ซึ่งมีผลทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

สำหรับสุใจ ตั้งทรงสวัสดิ์ (2531) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการประเมินคุณค่าของตนตามความรู้สึกและทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเอง แล้วสื่อออกมาให้เห็นในรูปแบบของคำพูดและการกระทำ

ส่วนบุปผา อยู่ยัด (2537) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง คือการประเมินคุณค่าของมโนทัศน์เรื่องความสำเร็จ การมีความสามารถเพียงพอในการกระทำสิ่งต่าง ๆ เป็นการยอมรับตนเองและจากผู้อื่น รวมถึงการมีคุณค่าและมีความสำคัญต่อสังคม

ในทำนองเดียวกันกับ ศรีนวล วิวัฒน์คุณูปการ (2535) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการประเมินความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองในด้านต่าง ๆ เมื่อบุคคลกระทำกิจกรรมได้สำเร็จมีความพึงพอใจและเห็นคุณค่าในการกระทำนั้น ๆ ของตน รู้สึกว่าตนมีความสำคัญได้รับการยกย่องและมีคุณค่า

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ทั้งด้านส่วนตัวและสภาพแวดล้อม ทั้งทางด้านครอบครัว สถาบันการศึกษา สถานภาพทางสังคมและกลุ่มเพื่อน

Coopersmith (อ้างใน จงกลณี ดุษฎีเจริญ, 2540) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองมี 2 ประเภทคือ องค์ประกอบภายในตนและองค์ประกอบภายนอกตน

1. องค์ประกอบภายในตน

องค์ประกอบภายในตน หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละคน ที่มีผลทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลแต่ละคนแตกต่างกัน ประกอบด้วย

1.1 ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ บางลักษณะมีส่วนช่วยบุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มมากขึ้น เช่น ความงดงามทางกายภาพ ได้แก่ ความแข็งแรง ความรวดเร็ว เป็นลักษณะทางกายภาพที่มีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง

1.2 ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพและการกระทำ มีความสัมพันธ์กับการประสบความสำเร็จของบุคคลทั้งในโรงเรียนและสังคมโดยเฉพาะในวัยเรียน การประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการเรียน มีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง กล่าวโดยสรุปสติปัญญา มีผลต่อสมรรถภาพและผลการเรียน ซึ่งส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง

1.3 ภาวะทางอารมณ์ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความพอใจ ความเป็นสุข ความวิตกกังวล เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นแล้วส่งผลต่อการประเมินตนเอง บุคคลที่ประเมินตนเองไปในทางที่ดี จะแสดงความรู้สึกพึงพอใจในตนเอง ส่วนบุคคลที่ประเมินตนเองไปในทางที่ไม่ดี จะไม่มีความพึงพอใจในภาวะปัจจุบันของตนเอง และมองว่าตนเองไม่สามารถประสบความสำเร็จในอนาคตได้

1.4 ค่านิยมส่วนบุคคล บุคคลจะประเมินตนเองกับสิ่งที่ตนเอง ให้ความสำคัญบุคคลที่ให้คุณค่าต่อความสำเร็จในด้านการเรียน ถ้าเขาประสบความสำเร็จแล้ว เขาจะประเมินคุณค่าของตนเองต่ำลง การให้คุณค่าแก่สิ่งหนึ่งสิ่งใดจะสอดคล้องกับสิ่งที่สังคมให้คุณค่า ถ้ามีความสอดคล้อง การเห็นคุณค่าในตนเองก็ยิ่งสูงขึ้น ในทางตรงกันข้ามไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม บุคคลจะเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง

1.5 ความทะเยอทะยานหรือระดับความมุ่งหวัง การตัดสินคุณค่าของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการเปรียบเทียบผลงาน และความสามารถของตนกับมาตรฐานส่วนตนเองที่ตั้งไว้ ถ้าบุคคลมีผลงานและความสามารถ ตรงตามเกณฑ์หรือดีกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ บุคคลจะเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง ในทางตรงกันข้าม ถ้าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้บุคคลจะรู้สึกว่าตนเองล้มเหลวหรือไม่ประสบความสำเร็จ

2. องค์ประกอบภายนอกตน

สภาพแวดล้อมที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ส่งผลให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง

2.1 ความสัมพันธ์กับพ่อแม่และทางบ้าน

Coopersmith (อ้างใน นาคยา วงศ์สถิตย์, 2532) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อเด็กในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และเด็ก โดยจะต้องอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่พ่อแม่ยอมรับความคิดความรู้สึกและคุณค่าอย่างที่เป็นอยู่ โดยกำหนดขอบเขตการกระทำไว้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัย เด็กที่ภาคภูมิใจในตนเองจึงได้จากพ่อแม่ที่และให้การยอมรับ ให้ความสำคัญอิสระแก่เด็กในขอบเขต การกระทำที่กำหนดไว้ และเน้นการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ

2.2 โรงเรียนและการศึกษา

โรงเรียนสามารถจัดสภาพแวดล้อม ในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กได้ต่อจากทางบ้าน ครูที่เปิดโอกาสให้เด็กสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างอิสระโดยไม่ขัดต่อระเบียบที่วางไว้ การให้ความช่วยเหลือแก่เด็ก ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับจากครูและเพื่อน ซึ่งกิจกรรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มที่มีต่อการเห็นคุณค่าใน

ตนเองของนักเรียนนั้น สอดคล้องผลงานวิจัยของ ชยาพร ลีประเสริฐ (2535) โดยได้ศึกษาผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2533 ในการวิจัยมีเฉพาะเพศหญิง จำนวน 16 คน แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 8 คน กลุ่มทดลองได้เข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม จำนวน 8 ครั้ง เครื่องที่ใช้คือแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง แปลจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของ คูเปอร์สมิธ โดยจันทร์ฉาย พัทธศิริกุล ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่า นักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตนเองให้กับนักเรียน ไม่เพียงจะมีแค่การจัดกิจกรรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มและรายบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีกิจกรรมในรูปแบบของการใช้บทบาทสมมติ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เขาวนา อมรสงเจริญ (2537) โดยศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิทยาลัยนาฏศิลปพัทลุง จังหวัดพัทลุง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2536 ที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง ต่ำกว่าเปอร์เซนไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 24 คน สุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 12 คน กลุ่มทดลองได้รับการใช้บทบาทสมมติ กลุ่มควบคุมได้รับการสอนปกติ เครื่องมือที่ใช้ คือแบบสอบถามเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเอง ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติ มีคะแนนความภาคภูมิใจในตนเองสูงขึ้นกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

2.3 สถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคม เป็นสิ่งที่แสดงถึงตำแหน่ง หรือ สถานภาพของบุคคลในสังคม โดยพิจารณาจากอาชีพ รายได้และสถานที่อยู่อาศัย บุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมในระดับสูงจะได้รับการปฏิบัติ ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่ามากกว่าบุคคลอื่น สถานภาพทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองอย่างไม่เด่นชัด เพราะบุคคลที่มาจากสถานภาพทางสังคมในระดับต่ำ มีทั้งบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ

2.4 สังคม-กลุ่มเพื่อน

การเห็นคุณค่าในตนเองนอกจากจะพัฒนาขึ้นมาจากความรัก การยอมรับอย่างแท้จริงจากพ่อแม่แล้ว สังคมและกลุ่มเพื่อนก็นับเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่จะส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง กล่าวคือบุคคลจะเรียนรู้ตนเองให้คุณค่าตนเองจาก การประเมินและเปรียบเทียบกับเพื่อนในเรื่องของทักษะ ความสามารถและความถนัด หากสิ่งเหล่านี้ได้รับยกย่องจากกลุ่มเพื่อนที่

เขานิยมชมชอบ บุคคลก็จะมองว่าตนเองมีคุณค่า มีความหมาย และการตัดสินใจให้คุณค่าในตนเอง ย่อมสูงขึ้น Hamchek (อ้างใน ชยาพร ลิ้ประเสริฐ, 2535)

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการของการเรียนรู้ตลอดเวลาของ Coopersmith (อ้างใน จงกลณี ดุษฎี, 2540) กระบวนการเรียนรู้นี้ เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม และสังคมรอบ ๆ ด้าน มีจุดเริ่มต้นจากภายในครอบครัว ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจะเป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต ซึ่งได้จากการมีประสบการณ์ชีวิตในช่วงแรก ๆ และเป็นสิ่งที่ไม่คงมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจะเพิ่มตามอายุ จะมีผลกระทบอย่างมากในช่วงของวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งเป็นวัยที่ทำให้ความสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคลสูงกว่าวัยอื่น ๆ ซึ่งแม้ว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคลจะพัฒนาได้ตลอดทุกช่วงอายุ แต่จะเน้นให้เห็นการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัดในช่วงวัยรุ่น เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่ร่างกายมีความเจริญเติบโตไปสู่การมีวุฒิภาวะ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ความคิดหรือมโนภาพที่บุคคลมีต่อตนเอง วัยรุ่นจึงประสบความยุ่งยากในการแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อให้การยอมรับจากบุคคลอื่นรวมทั้งการยอมรับตนเองด้วย ขณะเดียวกันวัยรุ่นก็มีความต้องการตำแหน่งทางสังคมด้วยโดยเฉพาะในกลุ่มเพื่อน การได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน มีความสำคัญต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น หากวัยรุ่นมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงก็จะสามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

ลักษณะของบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลนั้น องค์ประกอบในส่วนของความเชื่อมั่นในตนเอง และความนิยมชมชอบของบุคคลรอบข้าง มีผลทำให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง

Lorr and Wunderlich (อ้างใน นุปผา อยู่ยัด, 2537) ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองไว้ 2 ด้านคือ

1. องค์ประกอบด้านความเชื่อมั่น ซึ่งประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน มีความคาดหวังในความสำเร็จ ประเมินตนเองอย่างเชื่อมั่น
2. องค์ประกอบด้านความเป็นที่นิยม ประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ เป็นที่ชื่นชมในหมู่เพื่อนฝูง ได้รับการกล่าวถึงแต่สิ่งที่ดี

การจัดกิจกรรมแนะแนวในโรงเรียน

การจัดกิจกรรมแนะแนวเป็นความพยายามในการจัดสิ่งแวดล้อม เพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อันจะนำไปสู่ความสามารถในการเข้าใจตนเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อมที่นักเรียนจะออกไปดำรงชีวิต เป็นที่แน่ชัดว่าในปัจจุบันมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ชักจูงให้นักเรียนหลงผิดได้ง่าย เช่น การถูกชักจูงให้ใช้ยาเสพติด ดังนั้นผู้วิจัยเชื่อว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวจะเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง และรักษาดนที่จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

ความหมายของกิจกรรมแนะแนว

ความพยายามที่จะเสริมสร้างให้นักเรียนมีคุณสมบัติในการที่จะเผชิญ และจัดการกับปัญหา ความยุ่งยากของตนได้อย่างเหมาะสมนั้น กระบวนการของการช่วยเหลือ เพื่อเสริมสร้างความสามารถให้แก่นักเรียนอย่างเป็นระบบ ก็คือ การจัดกิจกรรมแนะแนวให้แก่เรียนนั่นเอง ในที่นี้ได้มีการให้ความหมายของกิจกรรมแนะแนวไว้ดังนี้

ฟีโล แยมงามเหลือ (2522) ให้ความหมายกิจกรรมแนะแนวว่า กิจกรรมแนะแนว หมายถึง การบริการข่าวสารข้อมูล เพื่อให้นักเรียนได้สำรวจรู้จักตนเองอย่างถูกต้อง เช่น บริการสำรวจและประเมินตนเอง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางบ้านและทางโรงเรียน ตลอดจนปรับปรุงและช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ การดำเนินชีวิตในสังคมอย่างเหมาะสม รู้จักตนเอง และเข้าใจตนเอง เพื่อเป็นการเตรียมการวางแผนการเรียนและการเลือกอาชีพในอนาคต

เช่นเดียวกันกับ จินดาภรณ์ อังสุวรรณชาติ (2525) ให้ความหมายกิจกรรมแนะแนวว่าเป็นกิจกรรมในชั้นเรียนที่จัดขึ้น เพื่อเสริมสร้างเยาวชน ทั้งในด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา และร่างกาย จากความหมายที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่ากิจกรรมแนะแนว หมายถึงการจัดกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นกระบวนการมีลำดับและขั้นตอนในการจัดกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจตนเอง เข้าใจสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว สามารถพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตนเองได้อย่างเต็มที่ เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม

จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมแนะแนว

ด้วยเหตุที่การจัดกิจกรรมแนะแนว เป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษาในโรงเรียน ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมแนะแนว จึงมักคำนึงถึงการจัดกิจกรรมแนะแนวที่ไปสู่การช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในด้านต่าง ๆ เช่น ความสามารถในการเข้าใจตนเอง การปรับปรุงบุคลิกภาพ การปรับตัวในสิ่งแวดล้อม หรือสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้นักเรียนสามารถที่จะเผชิญกับปัญหาและนำตนเองไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม

พร้อมกันนี้ได้มีงานวิจัยของ มาลีณี จุโทปะมา (2536) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการแนะแนวว่า ต้องการให้เด็กพึ่งตนเอง สามารถช่วยตนเองได้ รู้จักรับผิดชอบตนเอง รู้จักตนเอง สามารถตัดสินใจเลือกสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างฉลาดเหมาะสมกับตน และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้ แต่จุดมุ่งหมายสูงสุดของการแนะแนว คือการช่วยพัฒนาชีวิตบุคคลให้เจริญรุ่งเรือง มีความสุขกายสบายใจ ปราศจากปัญหายุ่งยากใด ๆ ทั้งหมด

ในทำนองเดียวกันกับงานวิจัยของ สุชาดา เหมพัฒน์ (2533) ได้ทำการศึกษา เจตคติของอาจารย์วิทยาลัยพลศึกษาและนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษา ที่มีต่อการจัดกิจกรรมแนะแนวและบริการแนะแนว ในวิทยาลัยพลศึกษาในเขตภาคเหนือ ผลการศึกษาพบว่า เจตคติของอาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษาในเขตภาคเหนือที่มีต่อการจัดกิจกรรมแนะแนวและบริการแนะแนวส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ยกเว้น นักศึกษาของวิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดลำปางที่มีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมแนะแนวด้านส่วนตัว สังคมและกิจกรรมทางด้านการศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง ยังพบว่าบริการแนะแนวด้านข้อสนเทศและรวบรวมข้อมูล บริการด้านการจัดวางตัวบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง นอกนั้นอยู่ในระดับมากทุกบริการและเมื่อเปรียบเทียบระดับเจตคติตามเพศของอาจารย์พบว่า ส่วนใหญ่มีเจตคติอยู่ในระดับมากทุกบริการ แต่ถ้าเปรียบเทียบตามตำแหน่งอาจารย์พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นผู้บริหารมีเจตคติต่อบริการสนเทศ บริการติดตามผลและประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด และอาจารย์แนะแนวมียเจตคติต่อการบริการจัดวางตัวบุคคลอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับนักศึกษาเมื่อเปรียบเทียบตามชั้นปีของนักศึกษา และตามวิชาเอกของนักศึกษา พบว่ามีเจตคติอยู่ในระดับมากเหมือนกันทุกบริการ เห็นได้ว่าขอบข่ายของงานแนะแนวจึงกว้างมาก ดังนั้นจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมแนะแนวจึงควรเน้นให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการป้องกันปัญหา การแก้ไขปัญหาและการส่งเสริมพัฒนาบุคคล

ลักษณะกิจกรรมคาบแนะแนว

เพื่อความเข้าใจในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมแนะแนวในสถานศึกษา จึงมีการเสนอแนวทาง เพื่อช่วยให้การดำเนินงานในส่วนของการจัดกิจกรรมแนะแนวในสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2540) ได้ให้ลักษณะกิจกรรมคาบแนะแนวไว้ดังนี้

1. ไม่นั่นเนื้อหาวิชาและกระบวนการวัดผลการเรียนเหมือนการเรียนการสอนทั่วไป
2. เป็นการรวมกลุ่มของนักเรียนเพื่อทำกิจกรรม อันจะช่วยให้นักเรียนเกิดพัฒนาการในด้านต่าง ๆ และสามารถแก้ปัญหาได้
3. ไม่มีหน่วยการเรียนรู้
4. ไม่มีการประเมินผล “ได้” หรือ “ตก” เหมือนรายวิชาทั่วไป

5. เป็นกิจกรรมที่ช่วยในการแก้ปัญหา การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน
6. เพื่อให้ให้นักเรียนได้ค้นพบความถนัด ความสามารถ และความสนใจของตนเอง
7. เพื่อให้ให้นักเรียน ได้รับข้อมูลข่าวสาร ด้านการศึกษาและอาชีพ เพื่อวางแผนการศึกษาและเลือกอาชีพที่เหมาะสม สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของตน
8. เป็นกิจกรรมเพื่อให้นักเรียน พัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว รู้จักตนเองและสิ่งแวดล้อม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข
9. เป็นกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีนิสัยรักศัลยกรรมให้นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวิชา เทวฤต (2529) โดยได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมแนะแนวกลุ่มต่อนิสัยในการเรียนและทัศนคติทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยวิธีทดสอบความแปรปรวนทางเดียวและทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ (Scheffe) พบว่ากลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแนะแนวกลุ่มที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีนิสัยในการเรียนและทัศนคติทางการเรียนที่ดีกว่ากลุ่มควบคุมทั้งสองกลุ่ม โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($P < .01$) ส่วนกลุ่มควบคุมทั้งสองกลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
10. เป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้นักเรียน มีความรู้และทักษะในวิชาการต่าง ๆ รอบด้าน มีความคิดริเริ่ม มีเจตคติที่ดีต่อสัมนาอาชีพที่เหมาะสมกับตน

แนวการสอนกิจกรรมในวิชาแนะแนวในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมแนะแนวในแต่ละระดับชั้น จึงได้มีการเสนอแนวการสอนกิจกรรมในวิชาแนะแนวขึ้น ในที่นี้จะกล่าวถึงส่วนของแนวการสอนกิจกรรมในวิชาแนะแนวในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

สำหรับแนวการสอนกิจกรรมในวิชาแนะแนวในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้จัดกิจกรรมที่เน้นในด้านส่วนตัวได้แก่การปรับตัว การทำงานร่วมกัน การคบเพื่อน วิถีดูแลรักษาสุขภาพพลานามัย หน้าที่ของตนเอง เรื่องรองลงมาเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางด้านการศึกษา การใช้ห้องสมุด การทำความรู้จักกับโรงเรียนและบุคลากร ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่า แนวการสอนในชั้นนี้ไม่ได้มุ่งที่ด้านวิชาการเป็นหลัก แต่มุ่งเน้นให้เกิดการปรับตัวของนักเรียนเอง เพราะเปลี่ยนระบบการสอนจากประถมเป็นมัธยมศึกษา ส่วนในด้านอาชีพก็มีการจัดกิจกรรมในเรื่องการหารายได้ระหว่างเรียน การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ (กรมวิชาการ, 2540)

จากการศึกษา พบว่าการจัดกิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน มักจะประสบปัญหาหลายประการด้วยกัน จากการวิจัยของ สมพร นาคนาทินทร์ (2525) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบปัญหาการสอนวิชากิจกรรมแนะแนวของครูแนะแนวระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตการศึกษา 7 ผลการศึกษาพบว่า จำนวนครูแนะแนวมีไม่เพียงพอ มีความลำบากในการหาสื่ออุปกรณ์การสอน ไม่มีห้องเรียนที่ใช้สอนวิชากิจกรรมแนะแนว ขาดผู้ให้ความรู้ในการสอนกิจกรรมแนะแนว นอกจากนี้ครูแนะแนวยังขาดข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาและอาชีพที่เป็นปัจจุบัน ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการเป็นครูมาก มีปัญหาน้อยกว่าครูที่มีประสบการณ์มาน้อย โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ในทำนองเดียวกันกับผลงานวิจัยของ คำออน คณะพัฒน์ (2534) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการสอนกิจกรรมแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 10 พบว่ามีปัญหาการสอนอยู่ในระดับปานกลาง และยังพบในเรื่องความแตกต่างในด้านวุฒิการศึกษาของครูผู้สอนวิชากิจกรรมแนะแนว ครูประสบปัญหาทางการสอนในเรื่องของเนื้อหาเทคนิคการนำข้อมูลมาใช้ในการจัดกิจกรรม ผู้ที่มีวุฒิการศึกษาทางการแนะแนวจะมีปัญหาน้อยกว่า ผู้ที่ไม่มีวุฒิการศึกษาทางการแนะแนว โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนในเรื่องขนาดของโรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก มีสภาพการสอนกิจกรรมแนะแนวที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ครูควรจัดเนื้อหาตามความสนใจของนักเรียน คัดเลือกเนื้อหาตามสถานการณ์ที่สำคัญที่นักเรียนควรทราบ ครูค้นคว้าเนื้อหาใหม่ ๆ มาสอนนักเรียนอยู่เสมอ ครูนำข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษามาสอนนักเรียน การจัดกิจกรรมการสอนของครูให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม นักเรียนเป็นผู้กระทำหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสอนของครู ปรับปรุงวิธีสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและจุดประสงค์ ครูกับนักเรียนร่วมมืออภิปรายเกี่ยวกับเนื้อหาต่าง ๆ กับนักเรียน ครูใช้เอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มาเป็นข้อมูลให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเอง ครูใช้สื่อการสอนให้สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของนักเรียน

ยาเสพติด

เมื่อกล่าวถึงวัยรุ่นที่ติดยาเสพติด ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ต้องพึ่งพาผู้อื่น ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่มีการเห็นคุณค่าในตนเอง วัยรุ่นจะให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมาก ความต้องการให้เพื่อนในกลุ่มยอมรับตน ตนจึงต้องทำตามกลุ่มเพื่อน เพื่อให้เป็นที่ชอบพอของเพื่อนฝูงและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน เช่นถ้าเพื่อนชวนให้ลองใช้ยาเสพติด วัยรุ่นที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ย่อมไม่สามารถที่จะปฏิเสธคำชวนของเพื่อนได้ ในทางกลับกันวัยรุ่นที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อรู้ว่ายาเสพติดเป็นสิ่งที่ไม่ดี วัยรุ่นย่อมปฏิเสธคำชวนของเพื่อนได้ จะเห็นว่าการที่วัยรุ่นมีความเชื่อมั่นในตนเอง ในทางที่ถูกต้องเหมาะสมนั้น เป็นผลจากการเห็นคุณค่าในตนเองจึงไม่ต้องการให้สิ่งที่ไม่ดีเข้ามาเกี่ยวข้องกับตน

ความหมายของยาเสพติด

ยาเสพติดที่ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมไทยปัจจุบัน มีหลายชนิดและต่างให้ความหมายของคำว่า ยาเสพติด ในแง่มุมต่าง ๆ กันไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันของการให้ความหมายของยาเสพติด ผู้วิจัยขอความหมายของคำว่า ยาเสพติด จาก

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2542) ได้ให้ความหมายของยาเสพติดไว้ดังนี้

ยาเสพติด หมายถึง ยาหรือสารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยวิธีการรับประทาน ดม สูบ ฉีดหรือด้วยวิธีใดก็ตาม ให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะสังเกตลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. มีความต้องการจะเสพสารนั้นอยู่ตลอดเวลาแสดงออกทั้งทางร่างกายและจิตใจ
2. ต้องเพิ่มขนาดของยาที่เสพมากขึ้น
3. มีอาการอยาก หรือหิวยาได้เมื่อขาดยา (บางคนอาจมีอาการถอนยาเมื่อขาดยา)
4. สุขภาพโดยทั่ว ๆ ไปทรุดโทรม

ประเภทของยาเสพติด

เนื่องจากยาเสพติดในปัจจุบันมีมากมายหลายประเภท ดังนั้นจึงมีการจำแนกประเภทของยาเสพติดไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2542) ได้แบ่งประเภทของยาเสพติดดังนี้

1. ยาที่ทำให้ประสาทหลอน เช่น ยาเค (เคตามีน, เคตาโล) และยาอี (เอ็กซ์ตาซี) ยาประเภทนี้ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท ทำให้เกิดอาการประสาทหลอน ในทางการแพทย์ใช้เป็นยาสลบ ผู้เสพจะรู้สึกเคลิบเคลิ้ม ความคิดสับสน ผู้ที่เสพยาเคและยาอีจะเกิดภาวะกดดันทางจิต และจะแสดงพฤติกรรมรุนแรงหุนหันพลันแล่น คิดฆ่าตัวตายได้ง่าย
2. ผื่น ออกฤทธิ์กดประสาท ผู้เสพจะมีอาการจิตใจอ่อนล้า ง่วงซึม พุดจาอ้วน ความคิดเชื่องช้า ปัจจุบันผื่นออกฤทธิ์แรงกว่าในทศวรรษที่ 60 ถึง 10 เท่า วัยรุ่นที่ติดยาเสพติดประเภทนี้ จะไม่สามารถควบคุมสมาธิและจดจำสถานการณ์ต่างๆ ได้ ทำให้เป็นคนเฉื่อยชาและเริ่มเป็นคนท้อแท้ สิ้นหวัง ซึ่งอาจผลักดันให้คิดฆ่าตัวตายได้เช่นกัน
3. เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สารเสพติดประเภทนี้ ก่อให้เกิดการตายทางรถยนต์สูงสุดทั้งที่เป็นอุบัติเหตุ และโดยเจตนา หากดื่มเป็นระยะเวลานานจะทำให้เป็นคนหดหู่ต่อชีวิตได้
4. โคเคนหรือโคคาอิน เป็นสารเสพติดที่สกัดได้จากใบของต้นโคคา โคนมีฤทธิ์กระตุ้นประสาทเช่นเดียวกับยาบ้า แต่เสพติดได้ง่ายกว่าผู้เสพยาโคเคนจะมีอาการคล้ายคลึงกับผู้เสพยาบ้า เมื่อเสพยาเป็นเวลานานผู้เสพยาจะมีความจำเสื่อม สภาพจิตใจสับสนและเมื่อเสพยาจนติด มีอาการหัวใจเต้นเร็ว ความดันโลหิตสูง ตัวร้อนหรือมีไข้ตลอด นอนไม่หลับ
5. มอร์ฟิน ทางทางการแพทย์ใช้เป็นยาระงับความเจ็บปวดหลังการผ่าตัด สกัดมาจากฝิ่น มีฤทธิ์ทำให้เกิดการเสพติดที่รุนแรงกว่าฝิ่น 8 - 10 เท่า ยาเสพติดประเภทนี้มีฤทธิ์ร้ายแรงเทียบเท่าเฮโรอีน แต่นิยมใช้เนื่องจากผู้เสพยามีอารมณ์เบิกบาน แจ่มใส แต่เมื่อเสพยาไปนาน ๆ จะกลายเป็นคนชอบเก็บตัวอยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง
6. สารระเหย ออกฤทธิ์กดประสาท ผู้เสพจะเคลิบเคลิ้ม คล้ายเมเมา พุดจาอ้วน หัวใจเต้นเร็วผิดปกติ มีโทษทำลายระบบประสาทและอวัยวะในร่างกาย ก่อให้เกิดโรคร้ายแรง เช่น มะเร็งปอด มะเร็งในเม็ดเลือดขาว ทำให้กล้ามเนื้อฝ่อลีบ จนถึงขั้นเป็นอัมพาต และสมองฝ่ออย่างถาวร ไม่สามารถรักษาให้หายได้ สารระเหยที่นิยมในหมู่วัยรุ่นคือทินเนอร์เสพติดด้วยการสูดดม
7. ยากล่อมประสาท ยานอนหลับและยาระงับประสาทเป็นยาที่ออกฤทธิ์กดประสาท ทำให้เกิดอาการสงบง่วง และหลับตามแรงของยา ทางทางการแพทย์ใช้ยานี้เป็นยารักษาผู้ป่วยโรคจิต ยากล่อมประสาท ยานอนหลับและยาระงับประสาท มีอยู่หลายชนิด บางชนิดเป็นอันตราย ทำให้เสพติดได้ง่าย เช่น เซโคนาลหรือที่เรียกว่าเหล้าแห้ง ผู้ใช้ไปนาน ๆ จะมีอาการหงุดหงิด อารมณ์แปรปรวน คลุ้มคลั่ง สามารถทำร้ายตนเองและผู้อื่นหรือหากใช้ยาเกินขนาดอาจทำให้ตายได้
8. ยากระตุ้นประสาท เช่นยาบ้า จากสถิติครั้งหลังสุดซึ่งรวบรวมตลอดช่วง 3 ปีที่ผ่านมา สรุปค่าเฉลี่ยเด็กวัยรุ่นไทยในกรุงเทพฯ ๙ มีอัตราการติดยาเสพติดเพิ่มขึ้นวันละหนึ่งคน เป็นอย่างต่ำ ยาเสพติดที่กำลังสร้างเป็นอย่างมมาก คือยาบ้า เป็นยาเม็ดเล็ก ๆ สะดวกในการกิน

และพกพายาเสพติด สะดวกในการซื้อ มีการจัดจำหน่ายเป็นระบบ โดยกลุ่มผู้ค้าจะมีปะปนอยู่ในโรงเรียน บางรายเป็นผู้ออกค่าเล่าเรียน ให้นักเรียนที่เป็นนายหน้าให้รายได้ของการขายยาบ้าในโรงเรียนจัดว่าสูงมาก เด็กคนหนึ่งจะกินประมาณวันละ 2 เม็ด ในชั้นแรกจะเป็นการให้ลองกิน โดยเป็นยาประเภทกล่อมประสาทที่ไม่มีฤทธิ์เหลือตกค้าง เช่น ง่วงซึม อ่อนเพลีย เพื่อให้ลูกค้าตายใจ เมื่อเด็กพอใจผลของยาแล้วจึงเปลี่ยนเป็นยาบ้า ชนิดมีผลร้ายแรง ลักษณะการดำเนินการเช่นนี้ กลุ่มวัยรุ่นที่เสพยาบ้าขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง บางโรงเรียนมีนักเรียนติดยาชนิดนี้ถึงร้อยละ 10 ของนักเรียนทั้งหมด กลุ่มที่คิดมากที่สุด ก็ือนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นกับนักเรียนอาชีวศึกษา สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีอัตราเสี่ยงต่อการติดยาสูงสุด เพราะนักเรียนส่วนใหญ่เพิ่งย้ายมาอยู่โรงเรียนใหม่ เด็กอาจมีปัญหาด้านการปรับตัว หรือต้องการเรียนให้เก่งเมื่อมีเพื่อนหรือรุ่นพี่มาพูดคุยชักชวนก็จะเชื่อง่าย ส่วนนักเรียนอาชีวศึกษา เป็นวัยรุ่นตอนกลางและตอนปลาย มีเงินจับจ่ายมากกว่าเด็กมัธยมต้น และพ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาดูแลเอาใจใส่ใกล้ชิด การเรียนในบางสาขาต้องใช้แรงงาน ทำให้อ่อนเพลียจึงทำให้ติดยาเสพติดได้ง่าย

สาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นติดยาเสพติด

วัยรุ่นที่ติดยาเสพติดส่วนใหญ่ มีสาเหตุมาจากองค์ประกอบภายในตัวของวัยรุ่นเองที่สำคัญ คือความอ่อนไหวทางอารมณ์และจิตใจ การขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และองค์ประกอบภายนอก ในส่วนของสภาวะแวดล้อมก็มีความสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นติดยาเสพติด สภาวะแวดล้อมในที่นี้ มีทั้งทางด้านครอบครัว โรงเรียนและกลุ่มเพื่อน เป็นต้น

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540) กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นติดยาเสพติดว่าเกิดจากทั้งสภาพจิตใจของวัยรุ่นและสิ่งแวดล้อม ได้แก่

1. ความอยากรลอง วัยรุ่นมีนิสัยอยากรู้อยากเห็นอยากทดลอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความอยากรลอง อยากรมีประสบการณ์กับ “สิ่งต้องห้าม” ทั้งปวงยาเสพติดเป็นเรื่องต้องห้าม ในบ้าน ในโรงเรียน ในสังคมยิ่งถูกห้ามมากก็ยิ่งอยากรลองมากอย่างไรก็ตาม ยาเสพติดมีลักษณะแตกต่างจากสิ่งต้องห้ามประเภทอื่น ๆ เพราะเมื่อทดลองแล้วจะกลายเป็นความ “กระหายไม่สิ้นสุด” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัยรุ่นที่มีบุคลิกควบคุมอารมณ์ไม่ได้ อ่อนไหว ไม่เป็นตัวของตัวเอง

2. ความอยากมีเพื่อน เอาใจเพื่อนและตามใจเพื่อน ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่อ่อนไหวต่อการมีกลุ่มเพื่อน ทนไม่ได้ต่อความรู้สึกขาดกลุ่มเพื่อนร่วมวัย วัยรุ่นที่มีปมด้อยหรือปมเด่นในเรื่องเพื่อน คิดว่าการเสพยาเสพติดเป็นการสร้างไมตรีและการผูกมัดจิตใจระหว่างเพื่อน

3. ความผิดหวัง วัยรุ่นเป็นระยะที่เต็มไปด้วย ความคาดหวังในเรื่องต่าง ๆ ความคาดหวังเหล่านั้น มักเป็นอุดมคติที่สูงส่งทั้งนี้เพราะวัยรุ่นเพิ่งผ่านพ้นช่วงความฝันในวัยเด็ก วัยรุ่นที่ไม่สามารถยอมรับความเป็นจริงของตนเองและของชีวิตได้ จะทำให้รู้สึกความผิดหวัง

เกิดความขัดแย้งทางจิตใจไม่มีที่สิ้นสุด ความรู้สึกไม่สมหวังนำมาซึ่งความโศกเศร้าเสียใจบางรายหาทางออกเพื่อให้ลืมความผิดหวัง โดยหนีไปสู่โลกของการติดยาเสพติด ความผิดหวังที่ได้รับนั้นมีได้ในทุกมุมของชีวิต เช่นเพื่อน ความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ พ่อแม่ พี่น้องความสำเร็จและล้มเหลวในการศึกษา ฯลฯ

4. ครอบครัว ครอบครัวเป็นตัวผลักดันที่สำคัญ ที่ทำให้วัยรุ่นติดยาเสพติดเมื่อวัยรุ่นติดยาเสพติดแล้ว ครอบครัวที่มีส่วนช่วยเร่งรัดให้วัยรุ่นติดยา ได้แก่ครอบครัวที่ไม่ให้กำลังใจแก่วัยรุ่น ระบุว่าวัยรุ่นต้องเผชิญปัญหาการปรับตัวแทบทุกทาง เช่นการปรับตัวทางกาย ทางอารมณ์ ทางสังคม การคบกับเพื่อนต่าง ๆ เพศ การเลือกแนวทางอาชีพและความสำเร็จในการศึกษา สภาพเหล่านี้ทำให้วัยรุ่นเกิดความผิดหวังง่าย อารมณ์แปรปรวน ขาดความมั่นใจในตนเอง ผู้ปกครองที่ยึดความสำเร็จของตนเป็นบรรทัดฐานความสำเร็จของลูก ผู้ปกครองที่สร้างความหวังกับลูกสูงเกินไป ย่อมไม่ได้ช่วยประคับประคองวัยรุ่น ไม่มีส่วนช่วยเด็กในการเผชิญปัญหาโดยตรงต่อความเป็นจริง ดังนั้นวัยรุ่นจึงแก้ปัญหาโดยการเสพยาเสพติด เพื่อจะได้หนีให้พ้นจากโลกอันสับสนที่เขารู้สึก ประวัติวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดแทบทุกราย ล้วนได้ข้อสรุปว่าสภาพครอบครัวมีส่วนผลักดันให้เขาต้องหันเข้าหาเสพยาเสพติดเป็นทางออกของปัญหาชีวิต

5. สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษาที่วัยรุ่นเข้าเรียนไม่ว่าในระดับใด ประเภทใดมีความเกี่ยวข้องกับ การติดยาเสพติดของวัยรุ่นเช่นกันเพราะในสถานบันเหล่านั้น เป็นสถานที่ที่วัยรุ่นมาชุมนุมกัน คำบอกเล่าเรื่องยาเสพติดจากเพื่อนร่วมวัย มีส่วนสำคัญมากที่สุดที่จะชักจูงให้วัยรุ่นอยากทดลองเสพยาจนในที่สุดกลายเป็นวัยรุ่นที่ติดยาเสพติด โดยเฉพาะวัยรุ่นที่ไม่ได้อยู่กับครอบครัว บิดามารดาของตนมีแนวโน้มจะถูกเพื่อนชักจูงได้ง่าย อย่างไรก็ดีสถาบันการศึกษาก็เป็นแหล่งที่จะช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ให้แก่เด็กวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี โดยการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด ตลอดจนการดำเนินงาน ด้านการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ ปวีณา ศรีบุญ (2539) ซึ่งได้ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาสภาพและเปรียบเทียบปัญหา และการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร ตามตัวแปรขนาดของโรงเรียน จำนวน 11 แห่ง ผลการศึกษาพบว่าการทำงานในส่วนของการป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่กระทำในรูปคณะกรรมการป้องกันยาเสพติด มีการวางแผนการดำเนินงาน จัดกิจกรรมเสริมความรู้เรื่องยาเสพติด และมีการสำรวจการใช้

ยาเสพติดของนักเรียน ซึ่งพบว่ามีการใช้บุหรี่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือสารระเหย ยาบ้า สุรา กัญชาและเฮโรอีน ตามลำดับ

การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีปัญหาในระดับปานกลาง ได้แก่ การขอความร่วมมือกับผู้ปกครองในการแก้ไขปัญหายาเสพติด การนิเทศการป้องกันยาเสพติดจากศึกษานิเทศน์ การดูแลสถานที่ลับตาที่เอื้อต่อการเสพยาเสพติดและประสบการณ์ของครูในเรื่องของการป้องกันยาเสพติด

เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติด ระหว่างโรงเรียนขนาดกลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษพบว่ามีความแตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าการนำผลการนิเทศมาใช้ ในการดำเนินการป้องกันยาเสพติด ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง

ในทำนองเดียวกันกับผลงานวิจัยของ ประไพศรี ช่อนกลิ่น (2532) ได้ศึกษาเรื่องการป้องกันและควบคุมการใช้สารเสพติด ในนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในโรงเรียนมัธยมศึกษา 6 แห่ง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อค้นหานักเรียนที่ใช้สารเสพติดแล้ว จากนั้นจัดบริการการป้องกันและควบคุมการใช้สารเสพติด สร้างความร่วมมือจากโรงเรียนและครอบครัว ใช้แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ การสังเกตและการตรวจสอบภาพ จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในโรงเรียนมัธยมศึกษา 6 แห่งจำนวน 42 คน จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ปกครองของนักเรียนจำนวน 27 คน ผลการศึกษาพบว่า อัตราการใช้สารเสพติดของนักเรียนประเภทสารระเหย คือกาว 3k กับแอลกอฮอล์ นักเรียนที่ใช้สารเสพติดเป็นเพศชาย ร้อยละ 100.00 อายุระหว่าง 14 – 18 ปี การศึกษาอยู่ในระดับปานกลางและต่ำ บุตรคนโตและคนสุดท้องมีโอกาสใช้สารระเหย มากกว่าคนอื่น ๆ สำหรับกิจกรรมที่จัด ดำเนินการเป็น 2 ส่วนคือด้านการป้องกันยาเสพติดและกิจกรรมการพัฒนาครอบครัว หลังการจัดกิจกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลายอย่าง คือการหยุดใช้สารระเหย พฤติกรรมเล่นการพนัน การก่อการทะเลาะวิวาท ดื่มสุรา เบียร์ตามลำดับ นอกจากนี้ครูเป็นผู้สังเกต บันทึกค้นหานักเรียนที่ใช้ยาเสพติด เช่นควรให้นักเรียนในชั้นเป็นผู้ค้นหาหรือใช้วิธีการใหม่ ๆ ใช้เครื่องมือที่มีความเชื่อถือได้ และควรขยายไปในกลุ่มเพื่อนที่เกรงหรือมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน

การป้องกันปัญหาการเสพติดในวัยรุ่น

เนื่องจากปัญหายาเสพติดในสังคมมีความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหายาเสพติดในกลุ่มวัยรุ่น เมื่อวัยรุ่นติดยาเสพติดเข้าแล้วนั้น ย่อมมีปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย ดังนั้นเพื่อเป็นการหยุดยั้งปัญหายาเสพติดเสียแต่แรกเริ่ม แนวทางในการป้องกันปัญหายาเสพติดจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ต้องคำนึงถึง

ในงานวิจัยของวิศิษฐ์ศักดิ์ ไทยทอง (2542) ได้กล่าวถึง การป้องกันปัญหาการเสพติด ในวัยรุ่นว่ามีแนวทาง 2 แนวทาง ได้แก่

1. การป้องกันในวงกว้าง เน้นเป้าหมายที่สังคม มุ่งสร้างสังคมให้ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด เช่นการพัฒนาสุขภาพ การสร้างเสริม ศีลธรรม การใช้กฎหมาย การพัฒนาสังคม
2. การป้องกันในวงแคบ มุ่งเน้นเฉพาะบุคคลบางกลุ่ม หรือชุมชนบางแห่งที่เสี่ยงต่อปัญหาการเสพติด เช่นการฝึกอบรมแก่กลุ่มแกนนำและกลุ่มเยาวชน ให้มีความรู้และมีพฤติกรรมต่อต้านยาเสพติด การณรงค์เผยแพร่ข่าวสารข้อมูล ให้เกิดการตื่นตัว ตระหนักถึงปัญหายาเสพติด

การป้องกันปัญหายาเสพติดในวัยรุ่น มีความสำคัญมากกว่าการรักษา เนื่องจากปัญหายาเสพติด เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวมเป็นอย่างมาก มีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ เพราะเมื่อบุคคลเสพยาเสพติดเข้าไปแล้ว บุคคลนั้น ๆ ไม่สามารถที่จะประกอบภารกิจต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ มีผลกระทบต่อปริมาณงานและผลผลิตในทุกแง่มุม มีเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของสังคม เนื่องจากวัยรุ่นกับโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นโรงเรียนต้องตระหนักถึงปัญหายาเสพติดในวัยรุ่น หน้าที่ของโรงเรียน จึงจำเป็นต้องดำเนินการทั้งในส่วนของวางแผน สนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการป้องกันปัญหายาเสพติดในโรงเรียน บุคคลที่มีส่วนสำคัญที่จะคอยสอดส่องดูแล และให้การสนับสนุนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของทางโรงเรียนให้เป็นไปด้วยดี คือผู้บริหารของโรงเรียนนั่นเอง

เช่นเดียวกับงานวิจัยของ นงคราญ ณรงค์ศักดิ์ (2540) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษาสภาพและปัญหา การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานป้องกันยาเสพติดของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามแผนป้องกันยาเสพติดของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเฉพาะด้านต่อไปนี้

1. การให้การศึกษาและการเผยแพร่ความรู้
2. การพัฒนาสภาพแวดล้อม และกิจกรรมทางเลือก
3. การพัฒนาการบริหารและการจัดการ
4. การพัฒนาบุคลากร
5. การรณรงค์ป้องกันยาเสพติด

ประชากรที่ศึกษาได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ที่รับผิดชอบเรื่อง การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย ปีการศึกษา 2540 จำนวน 84 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน ส่วนใหญ่ มีการสำรวจการใช้ยาเสพติดของนักเรียน พบว่ามีการใช้บุหรี่มากที่สุด รองลงมาคือ ยาบ้า สารระเหย สุรา นักเรียนเกินครึ่งนำมาเสพในโรงเรียน โดยเฉพาะห้องน้ำ ห้องส้วม มีการ มั่วสุมมากที่สุด การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดจะสอดคล้องความรู้และวิธีการป้องกันยาเสพติด ในการเรียนการสอน พัฒนาความรู้พื้นฐานการป้องกันยาเสพติด ให้แก่นุเคราะห์แก่นักเรียน ปิดป้ายประกาศข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พัฒนาสภาพแวดล้อมและ โครงสร้างให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ มีการดำเนินการป้องกันยาเสพติด ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ มีการนิเทศติดตามผลและส่วนใหญ่ เมื่อพบนักเรียนใช้ยาเสพติดจะใช้วิธีการดักเตือน ตลอดจนมี การจัดการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน

การอบรมเลี้ยงดูเด็กทั้งบ้านและโรงเรียน โดยมุ่งให้เด็กรู้จักคิด รู้จักเลือกคือ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ถ้าเด็กได้รับการฝึกฝนมาตั้งแต่เด็ก เขาจะเป็นคนเลือกประพฤตินทาง สร้างสรรค์เสมอ ส่วนในภาครัฐนั้น ควรให้ความรู้เรื่องสารเสพติดและโทษอันตรายร้ายแรงของ ยาประเภทต่าง ๆ เปลี่ยนเจตคติเรื่องการใช้ยาให้ถูกต้อง การส่งเสริมการกีฬาในกลุ่มวัยรุ่น การเฝ้า ระวัง ติดตาม แก้ไขปัญหาสุขภาพจิตหรือปัญหามวลิกภาพของวัยรุ่น ให้มีประสิทธิภาพ เช่น ถ้าสังเกตเห็นว่าเด็กมีผลการเรียนที่ด้อยลงไป ต้องศึกษาสาเหตุอย่างใกล้ชิดเพื่อจัดบริการแนะแนว แก้ไขเด็กที่มีปัญหาความประพฤติดังกล่าว ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร ฝึกอบรม มุ่งเปลี่ยนเจตคติ ของประชาชนต่อยาเสพติด และที่สำคัญควรเน้นการปลูกฝังค่านิยมที่ไม่ดีต่อการเสพยาเสพติด

สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาลี สมิธสัมพันธ์ (2533) ได้ศึกษาเรื่อง “ค่านิยมทาง สังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เกี่ยวกับการติดยาเสพติดให้โทษ” มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ศึกษาค่านิยมทางสังคมของนักเรียนเกี่ยวกับการติดยาเสพติด เพื่อทราบแหล่งที่มียาเสพติด และ วิธีการเสพยาเสพติดทั้งนี้ เพื่อเปรียบเทียบค่านิยม ในการเสพยาเสพติดจากตัวแปรต่าง ๆ เช่น เพศ ประเภทของการศึกษาฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง ความรู้ เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ การวิจัยใช้แบบสอบถามสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มที่คุ้นเคยกับยาเสพติด กลุ่มที่กำลังบำบัดตามโรงพยาบาล จากการวิจัยสรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่าง 96 % มีค่านิยมไม่ดีต่อการ เสพยาเสพติดเพราะเชื่อว่าจะเกิดอันตรายต่อสุขภาพ กระทบกระเทือนใจบิดามารดากลัวถูกลงโทษ สาเหตุที่ติดยาเสพติดแพร่หลายเป็นเพราะความผิดของผู้ผลิต เจ้าหน้าที่ของรัฐสอดส่องไม่ทั่วถึง และ สาเหตุที่ทำให้เกิดการติดยาเสพติด เกิดจากความอยากรู้อยากลอง

ด้านการให้บริการนันทนาการแก่เด็กก่อนวัยรุ่นและวัยรุ่น เน้นกิจกรรมสร้างสรรค์ มีการใช้ร่างกาย และใช้ไหวพริบปัญหาและการแข่งขัน การเข้ากลุ่มอย่างสร้างสรรค์ เช่น ค่ายพักแรม ค่ายลูกเสือ อนุชาต ค่ายอาสาพัฒนา ฯลฯ

ด้านสวัสดิการสังคมและครอบครัว เน้นการมีครอบครัวเป็นสุข รัก เข้าใจ สนใจ รับฟังความคิดเห็นและยอมรับวัยรุ่น ปรับปรุงบริการจัดหางาน การให้ทีมงานทำที่คุ้มค่าแรงงานของคนวัยรุ่นที่อยู่นอกระบบโรงเรียน

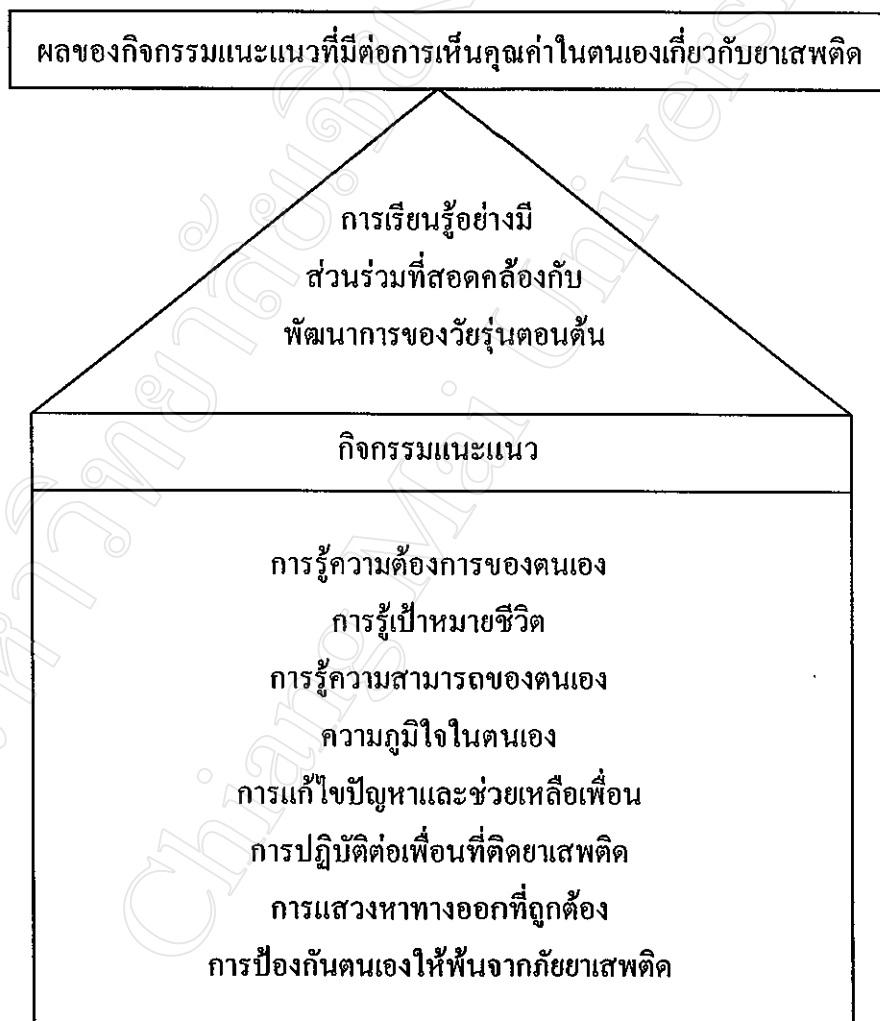
ด้านจริยธรรม เน้นการควบคุมตนเองจากภายใน ให้มีความรู้สึกรู้ว่าทำดีเพราะเป็นความดี ไม่ใช่เพราะกลัวถูกลงโทษ เน้นหลักจริยธรรมง่าย ๆ ทำอะไรต้องไม่ให้ตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อน เน้นการรู้จักคิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหา บริหารจิตให้เป็นผู้มีสติยังคิด อารมณ์มั่นคง

ด้านการให้บริการแนะแนว ปรัชญาหรือ ทั้งในบ้าน โรงเรียนและชุมชน ให้ผู้มีปัญหาชีวิต ไม่ว่าด้านงาน เงิน สังคม ครอบครัวและสุขภาพ สามารถเข้าไปรับบริการได้อย่างสะดวก การจัดบริการแนะแนวในเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพ ในที่นี้อำเภอ สวัสดิพงษ์ (2533) ได้ศึกษาเรื่อง การดำเนินงานป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพ และ ปัญหาการดำเนินงานป้องกันสารเสพติด ในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยให้บริการทางด้านการแนะแนว งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากครูผู้รับผิดชอบงานด้านการป้องกันสารเสพติด ในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนจำนวน 233 คน ผลการศึกษาพบว่าปัญหาการดำเนินงานป้องกัน ยาเสพติด ในโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ให้ ข้อมูลแนะแนวว่า จัดให้มีครูรับผิดชอบในการป้องกันยาเสพติดเป็นการเฉพาะ ควรเชิญวิทยากร จากหน่วยงาน ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับยาเสพติดมาให้ความรู้ใหม่ ๆ จัดทำเอกสาร แผ่นพับ แผ่นปลิว แจกครู นักเรียน ผู้ปกครอง โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำ ควรตั้งกลุ่มหรือชมรมเพื่อ ต่อต้านยาเสพติด

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัย เห็นว่าการจัดกิจกรรมแนะแนว เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองเกี่ยวกับยาเสพติดได้ จะต้องให้ความสำคัญ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคกระบวนการกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการระดมสมอง การอภิปรายกลุ่มและการฝึก ทักษะ เพื่อที่จะให้นักเรียนเกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง เพื่อตระหนักรู้ถึงการไม่เกี่ยวข้องกับ ยาเสพติดด้วยตนเอง ซึ่งจะเน้นวิธีการที่สอดคล้องกับลักษณะพัฒนาการของวัยรุ่นตอนต้นที่เป็น ระยะเวลาสำคัญของชีวิต ในการแสวงหาความเป็นตัวเอง ด้วยกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการรู้ความ ต้องการของตนเอง มีเป้าหมายชีวิต รู้ความสามารถของตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

และมีวิธีแก้ไขปัญหา รู้วิธีการช่วยเหลือเพื่อน มีวิธีปฏิเสธเพื่อนที่ติดยาเสพติด รู้จักแสวงหาทางออกที่ถูกต้อง และรู้จักป้องกันตนเองให้พ้นจากภัยยาเสพติด ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย